

ЦЕНТР ІСТОРИКО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

РОЗЧАКЛУВАННЯ НЕДУГИ

Локальна традиція,
«СТАРІ» ХВОРОБИ ТА «НОВА» МЕДИЦИНА
в Україні XVIII–XIX ст.

Колективна монографія
за редакцією Володимира Маслійчука
та Ігоря Сердюка

Видавець Олександр Савчук
Харків • 2025

УДК 61(092)(477)"17/18"

Р 65

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка (протокол № 9 від 22 лютого 2021 року)*

Рецензенти:

*Вадим Ададуров, доктор історичних наук (Український католицький
університет)*

*Алла Попружна, кандидатка історичних наук (Академія Державної
пенітенціарної служби)*

Р 65 Розчаклування недуги. Локальна традиція, «старі» хвороби та «нова» медицина в Україні XVIII–XIX ст. / Колективна монографія за ред. В. Маслійчука та І. Сердюка. 2-ге вид., стер. Харків : Видавець Олександр Савчук, 2025. 352 с., 37 іл.

ISBN 978-617-7538-66-9

У книжці йдеться про початки формування нових медичних уявлень та державної системи медицини в Україні XVIII–XIX ст. Автори звертають увагу на те, як імперські ініціативи були реалізовані на локальному рівні та накладалися на місцевий контекст, а унауквлені знання поєднувалися з традиційними практиками зцілення. Тематика розділів охоплює різні проблеми: бачення «інакшої» тілесності та використання «монструозного» як ресурсу; побутування епідемій в локальних спільнотах; перші спроби вакцинації та боротьбу з віспою; ствердження домінування чоловіка у медицині та залученість жінки до професійної родопомочі; витіснення цехових лікарських практик.

Authors of the book reveal the appearance of new medical ideas and the formation of the state medical system in Ukraine in the eighteenth and nineteenth centuries. The authors pay attention to the ways the imperial initiatives were implemented at the local level and superimposed on the local traditional context, and how science-based knowledge was combined with traditional healing practices. The topics of the chapters cover various issues: the vision of a "different" corporeality and the use of the "monstrous" as a resource; the existence of epidemics in local communities; first attempts at vaccination and control of smallpox; assertion of male dominance in medicine and women's involvement in professional obstetrics; displacement of guild medical practices.

УДК 61(092)(477)"17/18"

©Оксана Карліна, Ганна Клименко,
Володимир Маслійчук, Анастасія Подгорна,
Ігор Сердюк, Олексій Сокирко, Святослав Чирук,
Валентина Шандра, тексти, 2021

ISBN 978-617-7538-66-9

ЗМІСТ

<i>Володимир Маслійчук, Ігор Сердюк</i>	
Передмова	7
<i>Volodymyr Masliychuk, Igor Serdiuk</i>	
Introduction	17
<i>Ігор Сердюк</i>	
Розділ 1. «Дитя, не имѣющее челоуѣческаго вида надлежитъ удавить». Традиційне бачення та нові уявлення про «інакших» новонароджених в Гетьманщині XVIII ст.	27
<i>Святослав Чирук</i>	
Розділ 2. «Через поневіряння почали хворіти жінки і діти». Чума серед шведських переселенців до України наприкінці XVIII ст. і статевий відбір.....	95
<i>Анастасія Подгорна</i>	
Розділ 3. Довге століття спроб. Імперські ініціативи боротьби з віспою та місцевий контекст.....	131
<i>Володимир Маслійчук</i>	
Розділ 4. Держава та «лікарки». Постання медичної системи на українських землях Російської імперії (XVIII – поч. XIX ст.).....	177
<i>Оксана Карліна, Валентина Шандра</i>	
Розділ 5. «О простых цѣлѣурьковѣ немудрыхъ». Історія професії в Україні.....	211
<i>Ганна Клименко</i>	
Розділ 6. Професійна родопоміч на периферії імперії. Два випадки з практики уманських повивальних бабок 50-х – 60-х рр. XIX ст.	261

Олексій Сокирко

Від шпиталю до клініки (замість післямови) 318

Oleksii Sokyрко

From Hospital to Clinic (In Place of Conclusions) 323

Перелік таблиць та ілюстрацій 328

Іменний покажчик 333

Географічний покажчик..... 342

Про авторів 349